

Ulrich van Suntum

Westfälische Wilhelms-Universität Münster

MIERZENIE MIĘDZYNARODOWEGO POZIOMU ZATRUDNIENIA I WZROSTU. PODEJŚCIE FUNDACJI BERTELSMANNA

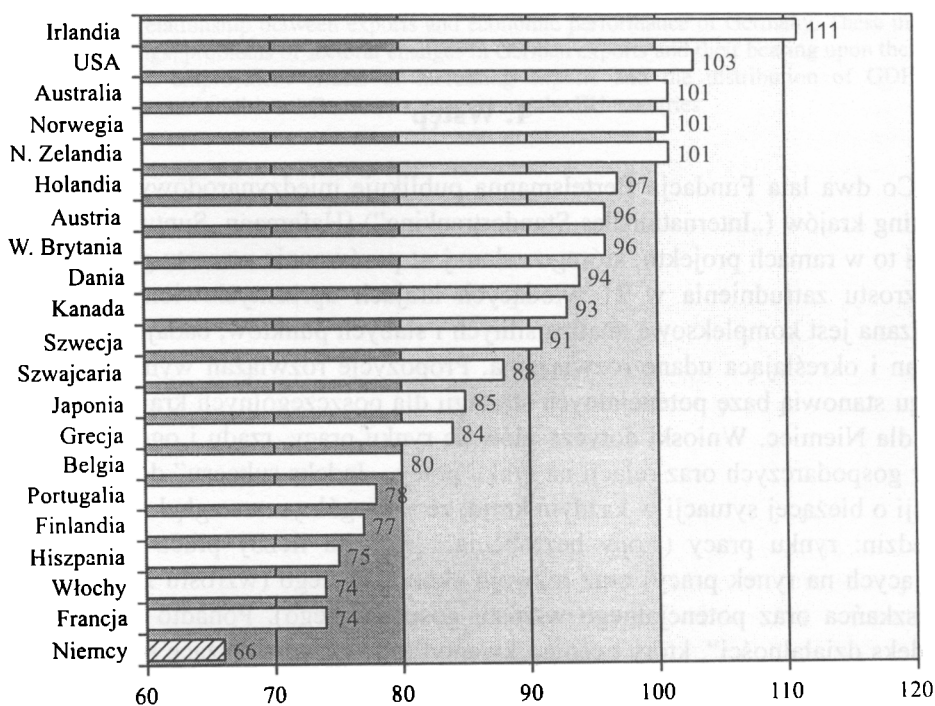
1. Wstęp

Co dwa lata Fundacja Bertelsmanna publikuje międzynarodowy gospodarczy ranking krajów („Internationales Standortranking”) [Hafemann, Suntum i in. 2004]. Robi to w ramach projektu, którego celem jest porównanie wzrostu gospodarczego i wzrostu zatrudnienia w 21 wiodących krajach uprzemysłowionych. Przeprowadzana jest kompleksowa analiza silnych i słabych punktów, badająca przyczyny zmian i określająca udane rozwiązania. Propozycje rozwiązań wynikające z rankingu stanowią bazę potencjalnych strategii dla poszczególnych krajów, a zwłaszcza dla Niemiec. Wnioski dotyczą głównie rynku pracy, rządu i ogólnych warunków gospodarczych oraz relacji na rynku pracy. „Indeks sukcesu” dostarcza informacji o bieżącej sytuacji w każdym kraju, ze szczególnym uwzględnieniem dwóch dziedzin: rynku pracy (stopy bezrobocia i wzrostu liczby pracowników wkraczających na rynek pracy) oraz rozwoju ekonomicznego (wzrostu PKB na głowę mieszkańca oraz potencjalnego wzrostu gospodarczego). Ponadto tworzony jest „indeks działalności”, który ocenia i kwantyfikuje zadania służące stymulacji rynku pracy i wzrostu gospodarczego dla danego kraju. Analiza zatem może też wskazać obszary podlegające działaniom strategicznym.

Od roku 2005 ranking uzupełniany jest przez publikowany co sześć miesięcy *business check*, dotyczący wybranych zagadnień gospodarczych. Pierwsze wydanie (wiosna 2005) dotyczyło bezrobocia wśród młodzieży, drugie zaś (jesień 2005) dotyczyło problemu długu publicznego. Każde wydanie zawiera także krótki przegląd ostatnich wydarzeń gospodarczych i konsekwencje aktualnego układu rankingu. Inny projekt prowadzony przez Fundację Bertelsmanna, który zostanie omówiony w dalszej części tego artykułu, zajmuje się wynikami gospodarczymi ośmiu krajów Europy Wschodniej łącznie z Polską.

2. Metodologia i główne wyniki międzynarodowego gospodarczego rankingu krajów Fundacji Bertelsmanna

Ogólny wynik zeszłorocznego rankingu był bardzo niekorzystny dla Niemiec, gdyż kraj ten znalazł się na samym końcu listy. Co ciekawe, cztery największe kraje Europy kontynentalnej: Hiszpania, Włochy, Francja i Niemcy, znalazły się razem na końcu listy. Z kolei trzy kraje anglosaskie: Irlandia, Stany Zjednoczone i Australia znalazły się na jej szczycie, razem z innymi gospodarkami liberalnymi, takimi jak brytyjska lub nowozelandzka, które także osiągnęły dobre wyniki. Kraje skandynawskie miały zróżnicowane osiągnięcia: Norwegia i Dania poradziły sobie dobrze, a Finlandia znalazła się w „czerwonej strefie” rankingu (na rys. 1 – kolor ciemnoszary).

Rys. 1. Ranking Bertelsmanna 2004

Źródło: opracowanie własne.

Wynik Niemiec pogarszał się stopniowo od początku lat dziewięćdziesiątych. Nie jest to po prostu wynik zjednoczenia, jak niektórzy uważają. Oczywiście, zjednoczenie spowodowało spadek PKB *per capita* z powodu niższych zarobków w byłej NRD. Jednak można było się spodziewać raczej wyższej stopy wzrostu po zjednoczeniu. Niestety, tak się nie stało, co świadczy o popełnionych błędach w polityce gospodarczej, nie mających związku ze zjednoczeniem Niemiec.

Zasadne wydaje się wyjaśnienie metodologicznych założeń rankingu. Sama lista stanowi swego rodzaju indeks sukcesu, zawierający cztery rodzaje danych:

- PKB na głowę mieszkańca jako ogólny miernik dobrobytu,
- wzrost gospodarczy mierzony jako potencjał, nie zaś jako bieżące zmiany w PKB,
- stopę bezrobocia według standardów OECD,
- wzrost zatrudnienia jako dynamiczną miarę rynku pracy.

Wszystkie te zmienne są regularnie publikowane przez OECD. Nasze badanie obejmuje 17 lat między rokiem 1986 a 2003, dlatego dla 21 krajów mamy 357 liczb dla każdej zmiennej; mogą one być użyte do celów ekonometrycznych w tym badaniu.

Ranking nie tylko odzwierciedla wyniki czysto ekonomiczne, próbuje także wyjaśnić, czemu niektóre kraje radzą sobie lepiej niż inne. Jest to możliwe dzięki indeksowi działalności, zawierającemu zestaw dodatkowych 16 zmiennych. Są one podzielone na trzy podgrupy, nazwane „rynek pracy”, „cykl biznesowy i gospodarka publiczna” oraz „sektor biznesowy i negocjacje zbiorowe” (tab. 1).

Tabela 1. Indeks działalności

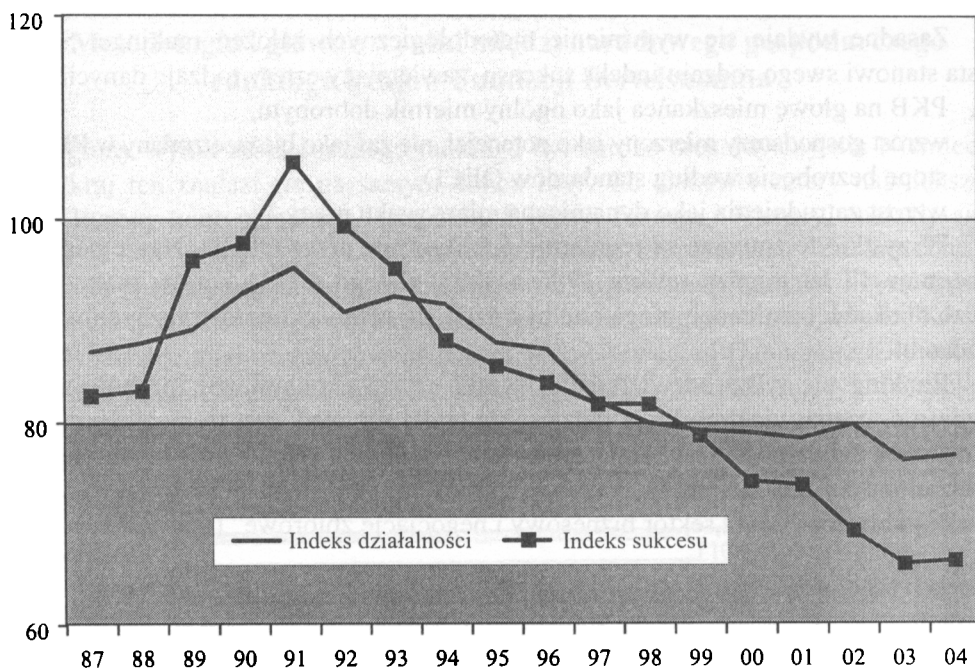
Rynek pracy	Cykl biznesowy i gospodarka publiczna	Sektor biznesowy i negocjacje zbiorowe
– długotrwałe bezrobocie (-) – bezrobocie młodzieży (-) – bezrobocie osób starszych (-) – stopa partycypacji	– nakłady państwowe/PKB (-) – dług publiczny/PKB (-) – krańcowe stopy stawki podatku dochodowego i składki (-) – sytuacja gospodarcza	– nakłady brutto na środki trwałe/PKB – praca na niepełny etat – polityka umiarkowanej płacy – strajki

Źródło: opracowanie własne.

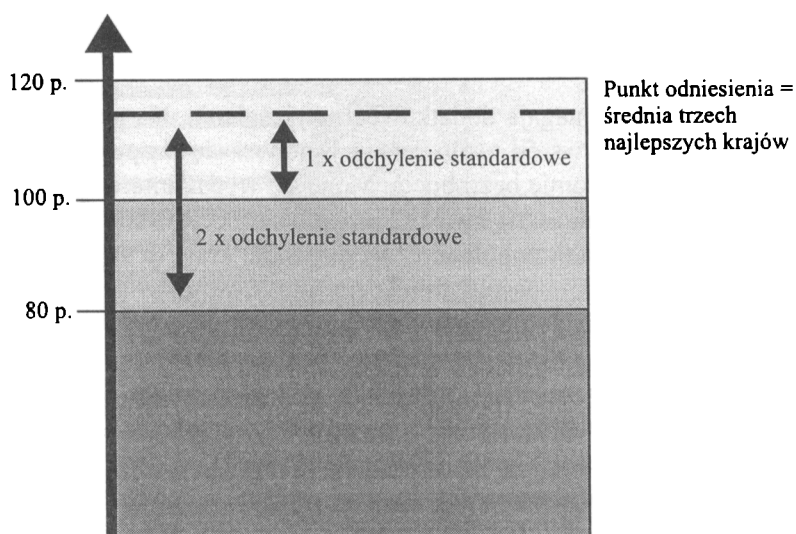
Niektóre zmienne wymagają dodatkowego wyjaśnienia. Na przykład bezrobocie wśród młodzieży lub wśród osób starszych odnosi się do pewnych nieprawidłowości w ogólnym poziomie bezrobocia. Może się wydać interesujące, że Niemcy są jednym z trzech krajów na świecie, gdzie bezrobocie wśród osób starszych jest wyższe niż średnia całej populacji (dwa pozostałe kraje to Japonia i Austria). Z drugiej strony bezrobocie wśród młodzieży nie stanowi większego problemu w Niemczech, podczas gdy w innych krajach jest wysokie.

Polityka umiarkowanej płacy jest mierzona przez odjęcie nominalnego wzrostu płac od nominalnego wzrostu PKB. Koncepcja takiego pomiaru polega na tym, że przeciętny i długookresowy wzrost płac nie powinien przekraczać wzrostu całkowitej zagregowanej produkcji. Istnieją ekonometryczne dowody na to, że za pomocą tej zmiennej można do pewnego stopnia wyjaśnić międzynarodowe różnice w stopie bezrobocia i wzroście zatrudnienia.

Dane empiryczne uzyskano za pomocą analizy ekonometrycznej. Wykazała ona bardzo bliską korelację między 16 zmiennymi w indeksie działalności oraz jedną lub więcej zmiennymi w indeksie sukcesu (rys. 2).

Rys. 2. Korelacja między indeksem sukcesu i indeksem działalności w funkcji czasu (Niemcy)
Źródło: opracowanie własne.

Rys. 3. Obszary oceny

Źródło: opracowanie własne.

Istnieje także silna korelacja między indeksem sukcesu a indeksem działalności. Dotyczy to zarówno przekrojowych danych dla 21 krajów, jak i każdego kraju indywidualnie. Każdą zmienną przelicza się na punkty od 0 do 120, przy czym duża liczba punktów oznacza dobre wyniki i *vice versa*. Zmienne są w tym celu przekształcane w funkcji logistycznej, w której skrajne wyniki są częściowo absorbowane i nie zaciemniają obrazu. Punktem odniesienia każdego kryterium jest średnia trzech krajów o najlepszych wynikach. Następnie określa się trzy obszary oceny:

- Punkt odniesienia minus standardowe odchylenie całego zestawu (koniec obszaru jasnoszarego).
- Punkt odniesienia minus dwukrotne standardowe odchylenie całej grupy (początek obszaru ciemnoszarego)
- Strefa między obszarem jasnoszarym a ciemnoszarym (obszar szary).

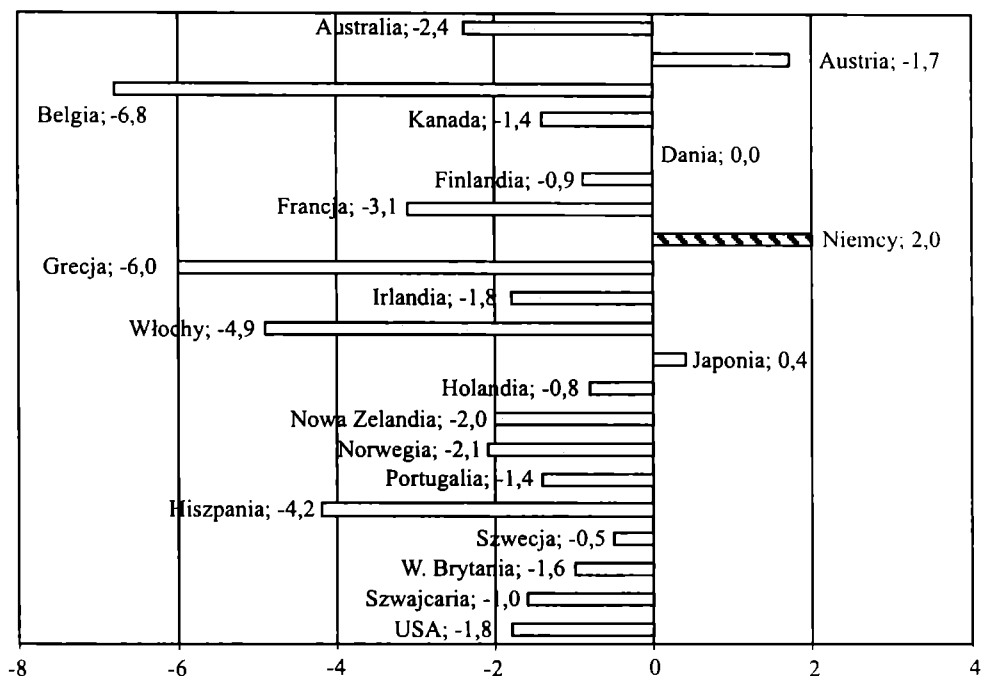
Ten schemat oceny (rys. 3) jest stosowany do każdej zmiennej, a także do całościowej pozycji danego kraju w rankingu, stanowi zatem jednoznaczną procedurę oceny, która została już opisana w literaturze przedmiotu.

3. Wyniki gospodarcze Niemiec w świetle rankingu

Pozycja krajów w rankingu znacznie się zmieniała w ciągu lat. Na przykład Irlandia była przez lata w „czerwonym obszarze” rankingu, a teraz znajduje się na czele listy. Pozycja Wielkiej Brytanii i Nowej Zelandii także się poprawiła. Z drugiej strony pozycja innych krajów Europy kontynentalnej, np. Niemiec lub Portugalii, pogorszyła się w ciągu ostatnich lat i teraz kraje te są na końcu listy. Szwajcaria otrzymała dużą liczbę punktów za zatrudnienie, jednak straciła ze względu na słabą stopę wzrostu.

Jedną z głównych słabości gospodarczych Niemiec jest niska stopa inwestycji, wynikająca z wysokich stawek płacowych, nadmiernej regulacji, wysokich podatków i składek na fundusze socjalne. Występuje także nadmiernie wysoki poziom długu publicznego. Oficjalny stosunek długu do PKB, wynoszący 67%, nie zawiera ukrytego długu systemu socjalnego, który urósł już co najmniej do 270% PKB, jak obliczyli specjaliści z Rady Ekspertów Gospodarczych w 2003 r. Tym problemom towarzyszy wysoki poziom wydatków rządowych (ok. 47% PKB) oraz wysokie długotrwałe bezrobocie.

Jedną z najbardziej uderzających słabości niemieckiego rynku pracy jest niska stopa partycypacji i wysoki poziom bezrobocia wśród osób starszych. Główną tego przyczyną jest automatyczny wzrost płac należny z wiekiem, wcześniejsza emerytura (która obecnie jest stopniowo likwidowana) i specjalna ochrona przed zwolnieniami z pracy dla starszych pracowników, obowiązująca przez lata, stopniowo także likwidowana.

Rys. 4. Bezrobocie starszych osób w roku 2003 (odchylenie od ogólnej stopy bezrobocia w %)

Źródło: opracowanie własne.

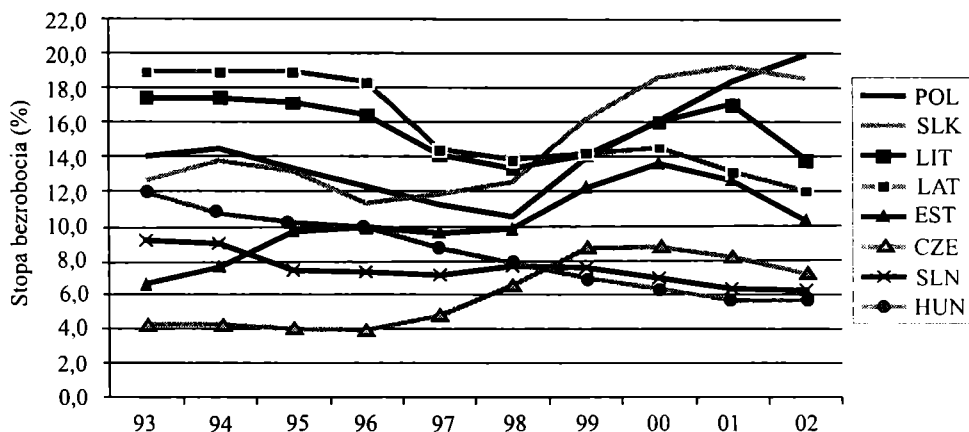
Oczywiście Niemcy mają także pewne sukcesy. Jednym z nich jest znakomity system szkoleń zawodowych, dzięki którym stopa bezrobocia wśród młodzieży jest stosunkowo niska w porównaniu z innymi krajami. Istnieje także tradycyjnie wysoki poziom konsensusu społecznego, czego konsekwencją jest niewielka liczba strajków. Ponadto możemy poszczycić się dużym udziałem małych i średnich przedsiębiorstw, które stanowią ważną część majątku niemieckiej gospodarki. Te firmy dają aż 70% ogólnej liczby miejsc pracy i ciągle są bardziej elastyczne i innowacyjne niż duże przedsiębiorstwa.

4. Wyniki krajów Europy Wschodniej

Jak wspomniano powyżej, w 2004 r. Bertelsmann opublikował wyniki badań na temat krajów Europy Środkowej i Wschodniej, skupiając się na państwach ostatnio przyłączonych do Unii. Tak samo jak międzynarodowy gospodarczy ranking krajów Fundacji Bertelsmanna, to badanie zostało opracowane przez Centrum Ekonomii Stosowanej w Münster (CAWM) [Hafemann, Suntum, Schlotböller 2004].

Oba badania miały podobną metodologię, chociaż stopa wzrostu i dochodu nie była brana pod uwagę przy badaniu krajów Europy Wschodniej. Stosunkowo krót-

ki przedział czasowy dostępnych danych sprawia, że wyniki są mniej miarodajne i bardziej uproszczone.

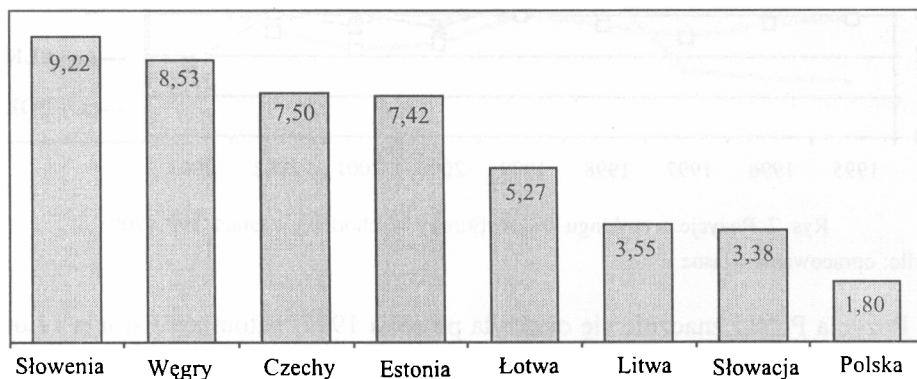

Rys. 5. Stopa bezrobocia w krajach Europy Wschodniej

Źródło: opracowanie własne.

Proces transformacji w dawnych krajach gospodarki centralnie zarządzanej ujawnił znaczny brak wydajności i konkurencyjności tych krajów w porównaniu z zachodnimi krajami uprzemysłowionymi. Na początku lat dziewięćdziesiątych doprowadziło to do masowych zwolnień i spadku dochodów. W połowie dekady sytuacja nieco się poprawiła, następnie znów pogorszyła.

Tak samo jak w przypadku krajów zachodnich, wyniki krajów Europy Wschodniej ulegały przemianom w ciągu lat. W latach 1993-2003 Słowenia i Węgry radziły sobie bardzo dobrze. Polska niestety ma bardzo wysoki poziom bezro-

Rys. 6. Ranking krajów Europy Wschodniej (2003)

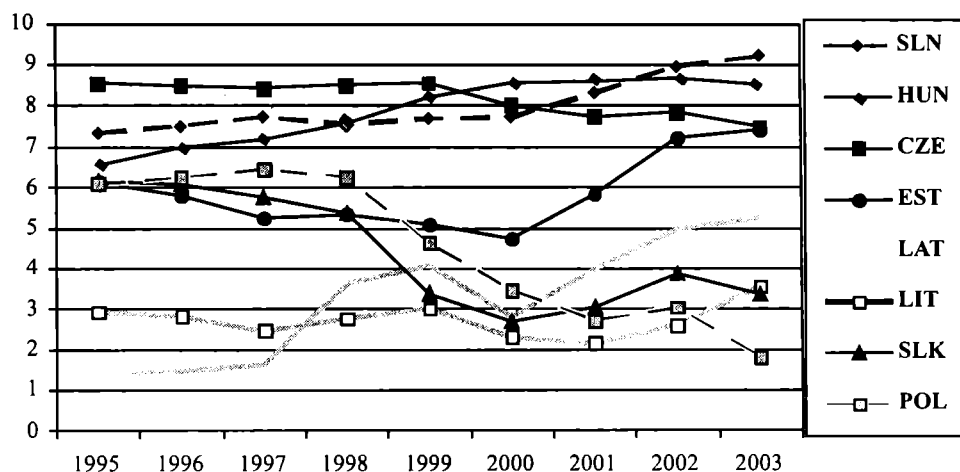
Źródło: opracowanie własne.

bocia. Znajduje się na samym końcu rankingu, dlatego można ją nazwać „Niemcami Wschodu”.

Trzy najważniejsze powody zróżnicowania wyników krajów wschodnioeuropejskich zostały zdefiniowane ekonometrycznie w badaniu Bertelsmanna.

- System prawny i bezpieczeństwo własności prywatnej. Jest ważne, by system prawny był zrozumiały i spójny. Wolność gospodarcza powinna być ograniczana tylko tam, gdzie jest to absolutnie konieczne. Niezawisłość i neutralność sądów jest sprawą zasadniczą. Także ochrona własności intelektualnej jest ważnym wymogiem funkcjonowania gospodarki rynkowej.
- Korupcja: eliminacja i prewencja korupcji prowadzą do zwiększenia wiarygodności kraju i ograniczają ryzyko związane z inwestowaniem. Dane pochodzą z indeksu postrzegania korupcji sporządzonego przez Transparency International. Na tej liście Niemcy zajmują 16 miejsce (7,7 pkt), Polska zaś jest na miejscu 64 (3,6 pkt).
- Dostęp do stabilnych pieniędzy: brak stabilnej waluty niszczy bogactwo finansowe i podnosi ryzyko kontraktów długoterminowych. Powoduje redukcję oszczędności i ograniczenie inwestycji.

Te trzy kryteria zostały zastosowane do rankingu z wagą 50%, pozostałe 50% uzyskano z badań działania rynku pracy (stopy bezrobocia i wzrostu zatrudnienia).

Rys. 7. Pozycje w rankingu krajów Europy Wschodniej w latach 1995-2003

Źródło: opracowanie własne.

Pozycja Polski znacznie się obniżyła po roku 1997, natomiast Estonia i Łotwa poczyniły ogromny postęp w ciągu ostatnich 3 lat. Słowenia, Węgry i Czechy utrzymują się na dobrym poziomie od samego początku, od roku 1995 do 2003.

Polska jednak nie powinna nadmiernie przejmować się swoją niską pozycją w rankingu. Istnieje wiele czynników, które w ogóle nie były w rankingu uwzględ-

nione. Także po przyłączeniu do UE sytuacja Polski zmieniła się pod wieloma względami. I nie należy zapominać, że ostatnie miejsce w rankingu (tak jak w przypadku Niemiec) oznacza, że może już tylko być lepiej!

Literatura

Hafemann K., Suntum U. van., i in. (2004), *Internationales Standort-Ranking 2004*, Gütersloh.
Hafemann K., Suntum U. van., Schlotböller D. (2004), *Beschäftigungspolitik in Osteuropa*, Gütersloh.

BENCHMARKING INTERNATIONAL EMPLOYMENT AND GROWTH PERFORMANCE. THE BERTELSMANN FOUNDATION APPROACH

Summary

The paper starts with presenting a general methodology of the Bertelsmann Business Location Ranking. This methodology was a background for analyzing the economic performance of twenty one OECD countries during the 1986-2003 period. The author explains, in particular, that the ranking concerned does not only reflects economic performance of investigated countries but tries to explain, with the help of the so called activity index, why some countries perform better the others. Against this background, the author discusses the economic performance of German economy over the period concerned, comparing it with the performance of other countries being subject to the Bertelsmann Business Location Ranking. The paper is supplemented with presenting the results of recent study (2004) by the Bertelsmann Foundation on the economic performance of Eastern European countries with special attention being paid to eight new EU member states.